

Publikacija parengta periodiniam Lietuvos muziejų asociacijos leidžiamam žurnalui „Lietuvos muziejai“ (2009 m. Nr. 2)

Projektai

„Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“

Danutė Mukienė, Lietuvos dailės muziejaus filialo „Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras“ vedėja

2009 m. balandžio – gruodžio mėnesiais Lietuvos dailės muziejus įgyvendina projektą „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“. 2009 m. gegužės 22 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. IV-266 1.5 šio projekto finansavimui Kultūros ministerija skyrė dalinį finansavimą – 25 tūkst. Lt. Projekto vadovė – Lietuvos dailės muziejaus Skaitmeninių leidinių centro vedėja Danutė Mukienė. Projekto partneris – Matematikos ir informatikos instituto UNESCO katedra „Informatika humanitaroms“.

Pagrindinis projekto tikslas – prisidėti prie 2006 m. rugpjūčio 24 d. Europos Komisijos rekomendacijos 2006/585/EB „Dėl kultūrinės medžiagos skaitmeninimo, išsaugojimo skaitmeniniu formatu ir internetinės prieigos prie jos“, Lietuvos nacionalinės visuomenės plėtros koncepcijos (2002 m.), Lietuvos informacinės visuomenės plėtros koncepcijos, 2009 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintos Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos 2009–2013 metais bei kitų paskutiniiais metais Lietuvoje priimtų dokumentų, kuriais siekiama plėtoti atminties institucijose sukaupto ir saugomo kultūros paveldo objektų skaitmeninimą, kurti jo skaitmeninį turinį, atverti visuomenei kultūros vertybes, sudarant galimybes naudotis jomis nuotoline prieiga ir taip prisidėti prie lietuvių tautos kultūrinio tapatumo ir savitumo išsaugojimo, įgyvendinimo.

Dabartiniame etape itin aktualu suvienyti Lietuvos muziejininkų ir kitose atminties institucijose, mokslo įstaigose dirbančių specialistų pajėgas, kad būtų sukurti visiems Lietuvos muziejams bendri muziejinių vertybių skaitmeninimo ir skaitmeninio turinio sukūrimo, pateikimo ir sklaidos virtualioje erdvėje metodologiniai ir metodiniai pagrindai, kurie Lietuvos muziejams padėtų sėkmingai įsijungti į Lietuvos vientisos kultūros paveldo informacinės sistemos, užtikrinančios kultūros paveldo objektų išsaugojimą, prieigą ir integravimą į bendrą Europos kultūros paveldo erdvę, struktūrą ir plėtrą.

Pirmiausia, bendradarbiaujant su Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistais, buvo atlikta iki šiol muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje nuveikto darbo analizė. Apsispręsti, kuriuo keliu toliau muziejai turi eiti, prie Kultūros ministerijai ir prie jos veikiančiai Muziejų tarybai padėjo Kultūros ministerijos iniciatyva UAB Webmedia samdomų specialistų parengta Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS) sukūrimo galimybių studija. Muziejų taryba pritarė studijos autorių pasiūlymui iš keturių galimų alternatyvų pasirinkti trečiąją, t. y. nuo 2004 m. atsisakyti Lietuvos dailės muziejuje kurtos Rinkinių informacinės sistemos (RIS), kurią buvo planuojama įdiegti (adaptuoti) visuose Lietuvos muziejuose (sistemą kūrė UAB ALNA, Lietuvos dailės muziejuje projektą kuravo šio muziejaus vyr. rinkinių saugotoja Loreta Meškelevičienė), nes šios sistemos architektūra jau nebepatenkina šiandienos vartotojų poreikių. LIMIS galimybių studijos autoriai trečiojoje alternatyvoje pasiūlė sukurti visiškai naują LIMIS, kuri grindžiama nauja technologine platforma. Kuriant šią sistemą, pasiūlyta pasinaudoti tik RIS sukauptą žinių bazę. Pagrindinės šios alternatyvos užduotys: atlikti kompleksinę Lietuvos muziejų

rinkinių apskaitos analizę, išnagrinėti RIS žinių bazę ir sukurti patikimą, integralią muziejų informacinę sistemą, gebančią tenkinti visus keliamus LIMIS reikalavimus.

Rengiantis LIMIS sukūrimui, prieita prie išvados, kad tikslinga, kaip Lietuvos muziejininkų buvo siūloma ir ankstesniais metais, suformuoti tris Lietuvos muziejuose, kitose atminties institucijose, mokslo įstaigose bei muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje dirbančių specialistų grupes (Kultūros istorijos; Dailės; Gamtos, mokslo ir technikos) ir jas suskaidyti į keliolika smulkių pogrupių. Šios darbo grupės turėtų peržiūrėti, įvertinti iki šiol Lietuvos muziejuose skaitmeninimo srityje atliktą darbą ir, įvertinusios esamą padėtį, pradėtų rengti Lietuvos muziejuose sukauptų ir saugomų kultūros paveldo objektų tolimesniam skaitmeninimui, skaitmeninio turinio sukūrimui, saugojimui ir sklaidai šiuo metu reikalingus metodologinius ir metodinius pagrindus. Šios grupės 2009 m. pabaigoje turėtų pateikti atliktų tyrimų išvadas. Šį darbą numatyta tęsti ir 2010-aisiais bei vėlesniais metais.

Įgyvendinant projektą, pradėta kaupti, sisteminti ir apibendrinti informacija apie standartus, klasifikatorius, žodynus, kurie paskutiniaisiais metais naudojami skaitmeninant kultūros paveldo objektus Lietuvos ir kitose Europos šalių atminties ir mokslo įstaigose.

Pirmaisiais projekto įgyvendinimo mėnesiais muziejininkams į talką atėjo didelę patirtį šioje srityje turintis Lietuvos kultūros paveldo informacinės sistemos „Aruodai“ www.aruodai.lt, kurios sukūrimą keletą metų rėmė Mokslo ir studijų fondas, vienas iš pagrindinių kūrėjų dr. Donatas Saulevičius. Jis nuo šių metų liepos mėnesio vidurio dirba Lietuvos dailės muziejuje – šio muziejaus filialo „Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras“ vedėjo pavaduotoju. Filialas įkurtas įgyvendinant jau minėtu Lietuvos Vyriausybės šių metų nutarimu Nr. 493 patvirtintą Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos 2009–2013 metų priemonių planą, kuriame Lietuvos dailės muziejui pavesta vykdyti Lietuvos muziejų skaitmeninimo centro funkcijas. Tam, kad toks centras, ateityje turintis galimybę peraugti į savarankišką biudžetinę įstaigą, būtų įsteigtas Lietuvos dailės muziejuje, 2009 m. balandžio 14 d. įvykusiame posėdyje po ilgų diskusijų pritarė Muziejų taryba.

Filialo misija – organizuoti ir koordinuoti Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS) sukūrimą, įdiegimą Lietuvos muziejuose, priežiūrą ir plėtrą, Lietuvos muziejuose sukauptų kultūros paveldo objektų skaitmeninimą, skaitmeninio turinio kūrimą, saugojimą ir prieigą, informacijos apie Lietuvos muziejų veiklą sklaidą Lietuvoje ir užsienyje, muziejinių vertybių skaitmeninimo srityje dirbančių muziejininkų gebėjimų ugdymą.

Filialo centrinė būstinė liepos mėnesio pabaigoje įsikūrė Vilniuje, Chodkevičių rūmų pastato kairiajame korpuse (Didžioji g. 4 / Bokšto g. 5). Dar šiais metais turėtų būti pradėti formuoti trys regioniniai filialo metodiniai-organizaciniai padaliniai, kurie veiks Kaune (Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje), Klaipėdoje (Lietuvos jūrų muziejuje) ir Šiauliuose (Šiaulių „Aušros“ muziejuje).

Filialo vedėjas (nuo 2009 m. liepos 9 d. šias pareigas eina buvusi Lietuvos dailės muziejaus Skaitmeninių leidinių centro vedėja Danutė Mukienė) tiesiogiai pavaldus Lietuvos dailės muziejaus direktoriui. Filialo nuostatuose, kurie oficialiai bus įteisinti po to, kai juos patvirtins Muziejų taryba artimiausiam posėdyje, kuris įvyks šių metų rudenį (toks pageidavimas buvo išsakytas jau minėtame šių metų balandžio 14-osios Muziejų tarybos posėdyje), nurodoma, kad filialo valdymo patariamasis organas – filialo taryba, kurią sudaro 12 narių: 4 – iš LDM (Lietuvos dailės muziejaus direktorius, filialo „Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras“ vadovas, vadovo pavaduotojas – informacinių technologijų ir LIMIS centro vedėjas, filialo Skaitmeninimo skyriaus vedėjas); 3 – iš Lietuvos muziejų regioninių skaitmeninimo centrų (po 1 iš kiekvieno centro); 5 – iš kitų įstaigų: 1 – iš Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos; 1 – iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos; 1 – iš Lietuvos archyvų departamento, 1 – iš Lietuvos muziejų asociacijos; 1 – iš Lietuvos savivaldybių muziejų asociacijos.

2009-ųjų pavasarį ir vasarą projekto darbo grupės nariai ir konsultantai rinko ir sistemino informaciją apie užsienio šalių muziejuose naudojamus duomenų pateikimo muziejinių vertybių

informacinėse sistemose standartus, rengė pasiūlymus apie galimybes juos naudoti, adaptuoti, būtinybę papildyti, pakoreguoti įgyvendinant Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio turinio sukūrimo, saugojimo ir prieigos strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2013 metų planą Lietuvos muziejuose bei įsijungiant į nacionalines ir tarptautines kultūros paveldo skaitmeninio ir sklaidos programas.

Pradėta rinkti informacija ir apie Lietuvos muziejuose paskutiniaisiais metais naudojamus muziejų rinkinių kompiuterizuotos apskaitos informacinių laukų sąrašus, eksponatų aprašus, skaitmeninių vaizdų, skirtų archyvavimui ir viešosioms prieigoms, standartus, analizuoti, ar jie atitinka reikalavimus, kurie šiuo metu keliami pateikiant kultūros paveldo objektų skaitmeninę informaciją į nacionalinę skaitmeninių kultūros paveldo objektų duomenų bazę www.epaveldas.lt ir tarptautines skaitmeninių muziejinių vertybių duomenų bases.

Darbo šioje srityje Lietuvos muziejinkams labai daug.

Pirmaisiais projekto įgyvendinimo mėnesiais daugiausia dėmesio skirta toms veiklos sritims, kurių, rengiantis LIMIS sukūrimo ir įdiegimo muziejuose projektui, jau atidėlioti negalima. Bendradarbiaujant su Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriumi, buvo parengta ir valstybiniam Lietuvos muziejams išsiuntinėta pasirengimo muziejinių eksponatų skaitmeninimui ir kompiuterinei apskaitai anketa. Iki 2009 m. liepos 25 d. atsakymai jau buvo gauti iš 36 muziejų. Tikimės, kad artimiausiu laiku jų sulauksime ir iš likusiųjų. Atsakymai bus išanalizuoti, rezultatai paskelbti viešai. Į muziejų pateiktus duomenis numatyta atsižvelgti formuojant būsimus muziejinių vertybių skaitmeninimo, muziejų aprūpinimo skaitmeninimui būtina kompiuterine įranga planus.

Pirmieji atsakymai į anketų klausimus rodo, kad visi muziejai nori dalyvauti kultūros paveldo objektų skaitmeninimo projektuose, pageidauja, jog greičiau būtų sukuta LIMIS, dalis muziejų jau dalyvauja skaitmeninime, keletas iš jų – jau ir tarptautiniuose projektuose, tačiau šis darbas tarp muziejų nėra koordinuojamas ir skaitmeninimo srityje Lietuvoje neturima parengtų ir patvirtintų visiems muziejams privalomų kultūros paveldo objektų skaitmeninimo standartų, o tai su kiekviena diena vis labiau didina atskirtį tarp muziejų ir akivaizdžiai rodo, kad ateityje, kai muziejai skaitmeninimo srityje privalės dirbti pagal vienodus standartus, reikės daug papildomai dirbti koreguojant tai, kas buvo padaryta iki šiol.

Akivaizdu, kad dalis muziejų skaitmeninimą vis dar supranta kaip vertybių skaitmeninių vaizdų kūrimą. Tuo tarpu skaitmeninimo srityje didžiausio darbo ir intelektualinių resursų reikalauja eksponatų kompiuterizuota apskaita, kultūros paveldo objektų aprašų kūrimas, jų pateikimas informacinės sistemos duomenų bazėje, informacijos viešinimas.

2010–2012 m. LIMIS sukūrimui ir įdiegimui Lietuvos muziejuose iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų tikimasi gauti 7 milijonus litų (tokia suma numatyta ir jau minėtame skaitmeninimo strategijos priemonių plane 2009–2013 metams). Informacinės visuomenės plėtros komitetui (IVPK) jau pateikta LIMIS sukūrimo ir įdiegimo projekto paraiška. 2009 m. vasarą atlikti pirmieji žingsniai rengiantis LIMIS investicinio projekto sukūrimui. Parengtas LIMIS nuostatų projektas, pradėta rengti LIMIS specifikacija.

Šiandien, įgyvendinant iš Europos struktūrinių fondų lėšų finansuojamų informacinių sistemų kūrimo ir įdiegimo projektus, itin didelis dėmesys skiriamas naudojantis šiomis sistemomis kaupiamos informacijos viešumui. Lygiagrečiai su informacine sistema turi būti sukurtos šiuolaikiškos (estetiškos ir „vartotojui draugiškos“) viešosios prieigos internete. LIMIS nuostatų projekte numatyta, kad, sukūrus, įdiegus ir Lietuvos muziejuose adaptavus LIMIS, turėsime prieigą ne tik prie suskaitmenintų ir muziejų centrinėje duomenų bazėje Lietuvos muziejų pateiktų muziejinių vertybių duomenų, bet bus sukurtos prieigos ir prie kiekvieno konkretaus muziejaus, kuriame adaptuota LIMIS, elektroninių katalogų.

Tam, kad muziejai tinkamai pasirengtų LIMIS diegimui, adaptavimui muziejuose, eksponatų kompiuterinei apskaitai, muziejinių vertybių elektroninių katalogų kūrimui, LDM savo veiklą pradedančiame filiale formuojamas Metodinis skyrius, kuris, pasibaigus šių metų vasaros atostogų

sezonui, Lietuvos muziejininkus, kurie dirba ir planuoja dirbti kultūros paveldo objektų skaitmeninimo srityje, pradės kvieti į darbo grupių užsiėmimus, muziejininkų kvalifikacijos kėlimo seminarus, o lapkričio mėnesį – į Vilniuje numatytą surengti konferenciją, kurioje planuojama aptarti Lietuvos muziejuose sukauptą muziejinių vertybių skaitmeninimo praktiką, problemas, perspektyvas, skaitmeninimo, skaitmeninio turinio kūrimo, pateikimo ir sklaidos virtualioje erdvėje metodologijos ir metodikos klausimus, projekto „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“ įgyvendinimo rezultatus.

Įgyvendindami projektą, nuolat paramos sulaukiame iš Kultūros ministerijos Informacinės visuomenės plėtros skyriaus specialistų dr. Rūtos Pileckaitės ir Erikos Butvydienės, projekto partnerio Matematikos ir informatikos instituto. Mus konsultuoja ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktoriaus pavaduotoja, Bibliografijos ir knygotyros centro direktorė, viena iš pagrindinių kultūros paveldo skaitmeninimo strategijos 2009–2013 m. autorių, IVBIS projekto vadovė dr. Regina Varnienė, Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Informacijos ir elektroninių dokumentų skyriaus vedėja dr. Inga Petravičiūtė.

Įgyvendindami projektą, tikimės visų Lietuvos muziejų, kurie jau įgyvendina ar artimiausiu laiku planuoja dalyvauti muziejinių vertybių skaitmeninimo projektuose, darbuotojų paramos ir supratimo. Jus kviečiame dalyvauti darbo grupėse, seminaruose, konferencijose.

Praktika rodo, kad Lietuvos muziejai jau seniai nori kaip lygūs su lygiais įsijungti į kultūros paveldo objektų skaitmeninimo procesą. Tai parodė ir 2009 m. birželio mėnesio pradžioje Melnragėje (Klaipėdos miestas) įvykęs Lietuvos muziejų direktorių seminaras „Muziejai: tarp istorinės tradicijos ir šiuolaikiškumo“, kuriame LDM filialo „Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras“ vedėja Danutė Mukienė perskaitė pranešimą „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“. Klausimų muziejinių vertybių skaitmeninimo klausimais buvo tiek, kad pranešimui skirto laiko, net ir dvigubai jį pailginus, neužteko.

Keletas metų, kuriuos Lietuvos muziejai prarado laukdami, kol jiems bus sukurta tinkama Lietuvoje naudoti ir su užsienio kultūros paveldo įstaigų informacinėmis sistemomis be didesnių problemų galinti sąveikauti informacinė sistema, yra palikę nemažai nuosėdų ir Lietuvos muziejus Europoje skaitmeninimo srityje stumtelėję į atsiliekančiųjų gretas. Dėl to šiandien Lietuvos muziejams, kurie turi dideles potencines galimybes ir skaitmeninimo srityje dirbti gerai, būtina susitelkti, dirbti organizuotai, apgalvotai, perimant ir savo veikloje pritaikant užsienio šalių muziejuose ir kitose Lietuvos atminties institucijose sukauptą gerą patirtį. Skaitmeninimas – laiko padiktotas iššūkis Lietuvos muziejininkams, ir mums jį privalu priimti.

Informacija, susijusi su projekto „Muziejinių vertybių skaitmeninimo ir automatizuotos apskaitos gebėjimų ugdymas“ įgyvendinimu, jau skelbiama šiame iš pagrindų pradėto atnaujinti (dizaino ir struktūros, automatizavimo prasme) portalo „Lietuvos muziejai“ www.muziejai.lt skyriuje „Aktualijos“ (žr. „Muziejinių vertybių skaitmeninimas“, interneto prieiga <http://www.muziejai.lt/Aktualijos/skaitmeninimas.htm>). Iki metų pabaigos planuojame sukurti ir internete paskelbti naują skaitmeninį leidinį, kuriame bus publikuojama Lietuvos muziejininkams aktualiausia informacija muziejinių vertybių skaitmeninimo klausimais, pristatoma Lietuvos ir užsienio šalių muziejų patirtis šioje srityje.

Naujai įkurtame LDM filiale „Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras“ veikia 4 skyriai: Informacinių technologijų ir LIMIS centras (vedėjas dr. Donatas Saulevičius); Metodinis skyrius (vedėja Dalia Sirgedaitė); Skaitmeninimo skyrius (vedėja Skirmantė Kvietkauskienė) ir Informacijos, leidybos ir ryšių su visuomene skyrius (vedėja Irena Endrijaitienė). Pastarasis skyrius, be kitų su filialo veikla susijusių darbų, toliau rūpinsis portalo „Lietuvos muziejai“ www.muziejai.lt, Lietuvos muziejų asociacijos svetainės www.museums.lt administravimu, plėtra, konsultuos muziejus skaitmeninės ir elektroninės leidybos elektroninių katalogų viešųjų prieigų kūrimo klausimais.

Projektas įsibėgėja, pasirengimas LIMIS sukūrimui prasidėjo. Tikimės, kad šį kartą Lietuvos muziejus lydės sėkmė. Kad ji mus aplankytų, būtina dirbti visiems išvien, atsikratyti daugelį metų muziejus kausčiusio uždaro ir nusiteikti rimtam, didelių materialinių, intelektualinių, fizinių resursų pareikalausiančiam darbui.